

УДК 378.001.76(470)

Н. Г. Батечко

ДО ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Проблеми підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців однаково актуальні як для нашої країни, так і для Росії. Система вищої професійної освіти України, як і інших європейських держав, функціонує й розвивається паралельно з російською, взаємодіє з нею, зазнає її впливу. Тому зміни вимог до якості підготовки фахівців обумовлюють необхідність модернізації вищої освіти як в Україні, так і в Російській Федерації. Виходячи з цього, актуалізуються задачі створення нових ефективних форм функціонування системи вищої освіти, спроможні підвищити якість навчального процесу, перегляду змісту освіти, впровадження нових педагогічних технологій та ін.

Модернізація вищої освіти як в Україні, так і в Російській Федерації на сьогоднішній день є однією з найбільш обговорюваних тем у наукових публікаціях, медіапросторі та науковому дискурсі. В Україні цими питаннями опікуються В.П.Андрущенко, М.Б.Євтух, В.Г.Кремень, К.М.Левківський, В.І.Луговий, В.О.Огнев'юк, С.О.Сисоева, М.Г.Яцейко та ін. Дослідженням проблем реформування та модернізації вищої освіти займаються і російські науковці: П.Ф.Анісімов, А.П.Балакін, Н.А.Волгін, Б.С.Гершунський, В.М.Жураковський, В.Б.Касевич, В.П.Кисельов, А.С.Максимов, В.П.Прокоп'єв, Н.І.Яковлева та ін.

Науковці одностайні в думці, що вища освіта як на Україні, так і в Російській Федерації перебуває в кризовій ситуації; поряд з тим багато авторів переконані у тому, що саме модернізація вищої школи забезпечить кардинальне оновлення змісту освіти, її форм, методів і технологій. Варто зауважити, що наразі наукові публікації на цю тему все більше мають дискусивний та критичний характер. Так, зокрема, М.В.Удальцова під модернізацією освіти розуміє поліпшення того, що вже є у сфері вищої

освіти, а не кардинальні зміни, які, у певних умовах, можуть спричинити деструкцію (що, на думку дослідниці, вже відбулося з російською освітою) (Удальцова М.В., 2008, с. 15). О.А.Добріна зауважує, що об'єктами критики стають епістемологічні, аксіологічні та особливо організаційно-управлінські компоненти освітньої системи (Добріна О.А., 2013). Дослідницею зазначається, що у системі вищої освіти не організовано систематичний моніторинг освітніх результатів та їх соціальних наслідків, тому наукова інформація про соціальні ефекти освіти є фрагментарною і досить часто має суб'єктивно-оціночний характер.

У «Концепції модернізації російської освіти на період до 2010 року» підкреслювалася необхідність модернізації усієї російської освітньої системи: мети, змісту, методів та технологій навчання. (Концепция модернизации российского образования на период до 2010 года: Распоряжение Правительства Российской Федерации от 29.12.2009 года № 1756-р/ОВД). Однак, як зауважує Н.І.Яковлева, у цьому документі, ні в інших матеріалах не пояснювалося що саме розуміється під модернізацією системи вищої освіти, якими змінами та ознаками характеризується цей процес у соціумі загалом, чи в освіті як соціальному інституті. Невизначеність в методології, вважає дослідниця, позбавляє конкретності інтерпретації результатів модернізації, а невизначеність параметрів управління утруднює побудову системи управління і моніторинг (Яковлева Н.І., 2010, с. 14).

Науковий дискурс підтримують українські та польські дослідники (Кремень В.Г., Татеуш Левовицький, Огнев'юк В.О., Сисоева С.О.), зазначаючи, що модернізація вищої освіти “ це нова філософія освітньої діяльності, яка потребує нового, інноваційного мислення, нових принципів

організації навчального процесу, нових взаємовідносин в освітньому середовищі (Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: [монографія] За ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоевої, 2013, с. 16).

Марчук А.В. зауважує, що модернізація освіти “ це комплексне, всебічне оновлення всіх ланок освітньої системи й усіх сфер освітньої діяльності відповідно до вимог сучасного життя при збереженні і примноженні кращих освітніх традицій (Марчук А.В., 2012, с. 107).

Нам імпонує підхід до поняття модернізації освіти, який пропонує С.О.Сисоева. На думку дослідниці, процес модернізації можливий тільки після реформування її основ відповідно до вимог часу (Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: [монографія] За ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоевої, 2013, с. 133). Тобто реформування освіти можна розглядати як необхідну передумову модернізації, коли закладаються концептуальні і нормативно-правові засади системних змін у сфері освіти відповідно до векторів розвитку, обраних суспільством. Реформа в освіті сприймається як переорганізація діяльності сфери освіти, спрямована на виконання нових завдань, здебільше, на основі впровадження суттєво оновленої (чи нової) парадигми освіти.

Підійдемо до процесу модернізації сфери вищої освіти Російської Федерації проведенням наукового аналізу основних тенденцій реформування сучасної вищої школи Росії.

Мета статті – репрезентація основних тенденцій у реформуванні та розвитку сфери професійної вищої освіти Російської Федерації в умовах трансформації усіх сфер суспільного життя та євроінтеграційних процесів. Науковий інтерес являє порівняння процесів модернізації сфер вищої освіти України та Росії.

Українська і російська вища професійна школа мають спільні витоки, що сформувалися та набули розвитку за часів Радянського Союзу. З'ясуємо основні передумови реформування сфери вищої освіти Російської Федерації впродовж

останнього десятиріччя ХХ – початку ХХІ століття. Після розпаду Радянського Союзу російський уряд досить активно втілює різного роду реформи у сфері освіти. Як висловився з цього приводу депутат Державної Думи Російської Федерації О.М.Смолін, за роки після розпаду СРСР в Росії не має жодного учня, який не потрапив би під чергову реформу освіти. У цей час, зауважує російська дослідниця Н.І.Яковлева, Росія зазнала три найскладніші періоди (Яковлева Н.І., 2010, с.14-15):

1) знищення основ планомірного управління розвитком вищої освіти;

2) оновлення системи цінностей у всіх сферах життя суспільства, соціально-економічних і культурних парадигм та механізмів розвитку;

3) переходу до стабілізації, в основі якої лежать нові цінності та нове методологічне підґрунтя.

В цей період в Росії інтенсифіковано реформи, необхідність яких, на думку української дослідниці І.В.Соколової, спричинена невідповідністю вищої освіти глобальним потребам суспільства, зокрема, невідповідністю між об'єктивними вимогами часу і недостатнім рівнем освіченості, між професійною орієнтацією і потребою особистості у гармонійному задоволенні різноманітних пізнавальних інтересів, між сучасними методологічними підходами до розвинених наук і архаїчністю їх викладання (Соколова І.В., 2008, с.173).

Альошина І.В. підкреслює, що реформування вищої освіти в Росії було зумовлено низкою нагальних потреб, які на той період були актуальні для сфери вищої освіти, а саме (Алешина І.):

– необхідністю росту ефективності вищої освіти;

– необхідністю організації вищої освіти на ринку праці, який глобалізується;

– необхідністю перебудови системи фінансування, що обумовлено зміною структури власності в економіці Російської Федерації;

– реорганізацією системи управління вищим навчальним закладом, пов'язаної з реаліями ринкових відносин та інтеграції механізмів ринкового регулювання у

внутрішнє середовище вищого навчального закладу;

– відповідністю технології створення знань в університеті рівня сучасних інформаційних технологій.

Зазначимо основні тенденції реформування сучасної вищої професійної освіти в Росії.

Перша з них пов'язана з запровадженням ступеневої системи вищої освіти у Російській Федерації. На початку 90-х років в освітянських колах, зауважує С.В.Авер'янова, інтенсивно почали обговорювати концепцію структурно-змістовної реформи вищої освіти в Росії. Фахівці багатьох російських вищих навчальних закладів (Волгоградського державного педагогічного університету, Вищої школи економіки, Державного університету управління, Красноярського державного університету, Московської академії економіки та права, Московського державного університету імені М.В.Ломоносова, Московського державного лінгвістичного університету, Московського державного педагогічного університету, Санкт-Петербурзького державного університету та ін.) мали неабияку зацікавленість до ідеї введення системи вищої освіти з багаторівневою структурою. Цей інтерес, підкреслює дослідниця, обумовлено можливістю реалізувати у рамках цієї системи традиційний підхід до задач вищої університетської освіти (Авер'янова С.В., 2012, с. 89):

– забезпечити отримання студентами фундаментальної освіти з певної галузі знань у поєднанні з базовими знаннями з інших наукових сфер та елементами початкової професіоналізації на першому етапі (бакалаврат);

– надати поглиблену спеціалізовану підготовку кадрів для науково-дослідної та педагогічної діяльності у вищій школі на новому рівні з врахуванням сучасних вимог до освіти (магістратура).

Задля реалізації наведених завдань Уряд Російської Федерації розробив низку нормативних законодавчих актів серед яких такі: Постанова «Про введення багаторівневої структури вищої освіти в Російській Федерації» (1992 р.); «Тимчасове поло-

ження про багаторівневу структуру вищої освіти в Російській Федерації» (1992 р.); «Типове положення про Установу вищої професійної освіти (вищий навчальний заклад). Спільна Постанова Ради Міністрів та Уряду Російської Федерації» (1993, 2001 рр.); «Про вищу та післявузівську професійну освіту. Закон Російської Федерації» (1996 р.); «Про затвердження державних освітніх стандартів вищої професійної освіти. Наказ Міносвіти Російської Федерації» (2000 р.); «Концепція модернізації російської освіти на період до 2010 року» (2001 р.).

Так, зокрема, законом «Про вищу і післявузівську професійну освіту» 1996 року у Російській Федерації встановлено ступені вищої професійної освіти (Марчук А.Г., 2012, с. 109):

– освітні програми, що дають змогу отримати кваліфікацію (ступінь) «бакалавр» (термін навчання – не менше 4 років);

– освітні програми, що дають змогу отримати кваліфікацію «дипломований спеціаліст» (термін засвоєння – не менше 5 років);

– освітні програми, що дають змогу отримати кваліфікацію (ступінь) «магістр» (термін навчання – не менше 6 років).

Отже, закон 1996 р. фіксував наявність трьох послідовних ступенів у вищій професійній освіті Російської Федерації. Основні освітні програми вищої професійної освіти можна було реалізовувати як неперервно, так і за ступенями, що давало змогу побудувати програму підготовки дипломованого спеціаліста неперервно або ж через бакалаврат (за схемою 4+1) (Марчук А.Г., 2012, с.109).

У зв'язку із внесенням змін до законодавства Російської Федерації щодо встановлення рівнів вищої професійної освіти Федеральним законом № 232 ФЗ від 24 жовтня 2007 р. у російських вищих навчальних закладах у 2010 р. впроваджується переважно дворівнева система вищої професійної освіти (передбачає підготовку бакалаврів і магістрів), яка реалізується за 120 напрямками підготовки.

Слід зауважити, що підготовка бакалаврів і магістрів не за спеціальностями,

а за напрямками враховує концептуальні ідеї неперервної освіти і є принципово новою для російської вищої професійної освіти (Соколова Ірина, 2008, с.174).

Останніми роками в Російській Федерації розробляється нова професійно-кваліфікаційна структура вищої професійної освіти і принципово нові стандарти освіти за галузями діяльності на основі компетентнісного і кредитно-модульного підходів, що забезпечують універсальність, фундаментальність освіти та її професійну спрямованість.

Друга тенденція реформування вищої професійної освіти у Російській Федерації пов'язана із участю Росії у Болонському процесі. Вступ країни у 2003 році до Болонського процесу мав на меті підвищити конкурентоспроможність російської професійної освіти на міжнародному ринку освітніх послуг і забезпечити участь російських студентів і випускників вищої школи у системі міжнародної безперервної освіти.

Цій події сприяла низка важливих і складних заходів, здійснюваних Урядом Росії як на зовнішньоекономічному рівні так і всередині держави з широким залученням Міністерства освіти Російської Федерації, Асоціації ректорів, Російської академії наук, наукових товариств та громадських організацій. Так, зокрема, у цей період відбулася низка експериментів щодо вдосконалення системи вищої освіти Російської Федерації (Губарєв В.В., 2009). Усі ці заходи, здебільшого, здійснювалися за участю експертів ЄС і відомих Міжнародних організацій. На базі Санкт-Петербурзького державного університету 2–3 грудня 2002 року згідно з наказом Міністерства освіти Російської Федерації (№ 3582 від 14.10.2001 р.) відбувся Міжнародний семінар «Інтеграція російської вищої школи у загальноєвропейську систему вищої освіти».

На третьому саміті Болонського процесу у Берліні (18–19 вересня 2003 року) Російська Федерація стала сороковим членом Болонського співтовариства (Сисоєва С.О., 2011, с. 128). У цей період, зауважує Н.І.Яковлева, Росія приєдналася до різноманітних міжнародних проектів

для опанування європейськими принципами освіти, формування цінностей, що сприяють позитивним змінам у соціальному міркуванні суспільства як «колективного суб'єкта», «зміни знаку в ідеології» (Яковлева Н.И., 2010, с. 22).

Уряд Російської Федерації розробив план заходів щодо реалізації положень Болонського процесу у системі професійної освіти. Варто зауважити, що перебудова вищої освіти в Росії за принципами і вимогами Болонського процесу і досі спричиняє неоднозначну реакцію з боку різноманітних суспільних груп та породжує численні питання. Однак, не зважаючи на перепони, процес переходу активно розвивається, так у 2007 році вжито зміни до структури освітнього стандарту (1.12.2007 - № 309, Ф. 3., 24.12.2007 - № 232, Ф. 3.). У 2008 році затверджено типове положення про освітній заклад (14.02.2008 - № 71, Ф.3.). У 2007–2010 рр. опубліковано документи освітніх стандартів третього покоління (Федеральний Державний Освітній Стандарт Вищої Професійної Освіти) за напрямками бакалаврата, магістратури (раніше випускники орієнтувалися на стандарти першого покоління (10.07.1992 р. - № 3266, Ф. 3.) та 2-го покоління (22.08.1996 - № 125, Ф. 3.)) (Рябов В.Т., 2010, с. 177).

У розвитку вищої професійної освіти в Україні і Російській Федерації після входження до Болонського процесу, вважає А.І.Гретченко, є багато спільного. Зокрема, на думку науковця, його вплив на освітні системи обох країн відбувається за однаковими напрямками: системою зрозумілих і легко порівнюваних ступенів; впровадженням двоциклової (після Берлінської конференції – трициклової) структури кваліфікацій; застосуванням кредитної системи; розширенням мобільності; розвитком співпраці у сфері якості вищої освіти; посиленням європейського виміру у вищій освіті; освітою впродовж життя; значенням студентства у реалізації Болонського процесу; підвищенням привабливості національних освітніх систем; синергією у вищих навчальних закладах процесів навчання і досліджень (Гретченко А.И., 2009, с. 265).

Разом з тим, зауважує О.І.Беспарточна, Російська Федерація має більший досвід освітньої діяльності у межах Болонського процесу. Російська Федерація й Україна мають також різний ступінь просування до європейського простору вищої освіти, досвід міжвузівської взаємодії (Беспарточна О.І., 2013, с. 6).

Третя тенденція реформування вищої освіти Росії пов'язана із структуризацією, оптимізацією мережі, об'єднанням та укрупненням деяких вищих навчальних закладів, створенням на їх базі навчально-науково-виробничих комплексів та інноваційних структур. Тривалий час у Росії, як власне і в Україні, спостерігали збільшення кількості вищих навчальних закладів та кількості студентів. Порівняно з 1995 роком кількість випускників вищих навчальних закладів Росії збільшилась у 3 рази, а їх питома вага у загальному числі випускників закладів професійної освіти підвищилася з 23 до 43 відсотків. Наприклад, з 2000 по 2005 рр. число вищих навчальних закладів збільшилося на 10 відсотків. На початок 2013 року кількість вищих навчальних закладів становить близько 1000 (разом з філіалами – 5000) (Університеты, академии, институты Российской Федерации // Российское образование. Федеральный портал, 2013). Для порівняння: в СРСР діяло близько 700 вищих навчальних закладів (Мионов В., 2007).

Формування мережі вищих навчальних закладів, яка б за освітніми та кваліфікаційними рівнями, типами навчальних закладів, формами й термінами навчання, джерелами фінансування задовольняла інтереси особистості та потреби кожного регіону держави загалом є одним із найважливіших стратегічних завдань, що стоять наразі перед російською вищою освітою. Так, зокрема, на базі об'єднання кількох державних вищих навчальних закладів сформовано два потужні російські федеральні університети: Сибірський (Північний) у Красноярську, та Південний у Ростові-на-Дону. Вони створені для поліпшення конкурентоспроможності провідних галузей економіки своїх регіонів, зміцнення міжнародних зв'язків та покращення демографічної ситуації. Федеральні

університети отримали статус державної корпорації, що дає їм змогу створювати науково-технічні виробництва, укладати господарчі договори з державою та представниками бізнесу. Окрім того, статус державної корпорації гарантує університетам стабільне державне фінансування та підтримку (Сисоєва С.О., 2011, с. 86).

Розглядаючи проблеми оптимізації мережі вищих навчальних закладів Росії, варто зважати на досвід створення у Російській Федерації інноваційних науково-освітніх структур, як нових моделей вищої освіти. Так, з 2001 року у державі реалізується цільова федеральна програма «Інноваційна діяльність вищої школи», основне завдання якої полягає у розвитку і власне інфраструктури інноваційного комплексу й інноваційних науково-методичних освітніх проєктів. Згідно з цією програмою створюються навчально-науково-інноваційні комплекси, які мають забезпечувати інтеграційні процеси у системі освіти, науки та виробництва, реалізовувати у вищих навчальних закладах повний цикл інноваційних процесів і зробити інноватику невід'ємною складовою навчального процесу (Марчук А.В., 2012, с. 40). На думку російських науковців Д.І.Трубецкова, Ю.П.Шараєвського та Ю.І.Левіна, досягти виконання цієї програми можна лише за допомогою залучення викладачів вищої школи до наукових досліджень (Трубецков Д.И). Необхідність зберегти високий рівень наукових досліджень у вищих навчальних закладах та можливість підготовки висококваліфікованих фахівців, вважають дослідники, потребує тісної взаємодії системи наукових установ з навчальним процесом у вищих навчальних закладах. Така взаємодія, на їх думку, дасть змогу забезпечити концентрацію засобів та матеріальних ресурсів для поліпшення матеріально-технічної бази освітніх та науково-дослідних установ, ефективно використовувати високий науковий потенціал науково-дослідних інститутів із залученням інститутів системи Російської Академії Наук та вищих навчальних закладів.

Зауважимо, що інтеграція вищої професійної школи Росії та Російської

Академії Наук була реалізована у Федеральній цільовій програмі «Інтеграція науки та вищої освіти Росії», яка виконувалась у два етапи: з 1997 по 2001 роки та з 2002 по 2004 роки. Наведемо деякі дані щодо результатів цієї програми (Стрижаков М.Н., 2005, с. 32):

— учасниками програми за весь період її дії були 282 вищі навчальні заклади та 492 науково-дослідні інститути;

— у період дії програми у вищих навчальних закладах працювало понад 400 дійсних та членів-кореспондентів Російської Академії Наук;

— у 110 інститутах Російської Академії Наук було організовано понад 200 базових кафедр з 40 вищих навчальних закладів країни;

— у вищих навчальних закладах, задіяних у програмі викладають понад 8000 співробітників Російської Академії Наук — докторів та кандидатів наук.

Основним результатом Федеральної цільової програми «Інтеграція науки і вищої освіти Росії» є створення 154 навчально-наукових центрів, розміщених практично у всіх великих містах Російської Федерації. Реалізація зазначеної програми та створення навчально-наукових центрів сприяли фундаменталізації освіти майбутніх фахівців, зокрема магістрів, та формуванню в них єдиної наукової картини світу.

Розуміючи, що розвиток системи вищої освіти та її кадрового потенціалу можливий лише за впровадження інноваційних підходів, Урядом Російської Федерації ухвалено Федеральну цільову програму «Наукові і науково-педагогічні кадри інноваційної Росії», розраховану на період з 2009 по 2013 рр. Головною метою цієї програми є створення умов для ефективного відтворення наукових і науково-педагогічних кадрів та закріплення молоді у сферах науки, освіти і високих технологій, збереження наступності поколінь у науці та освіті.

Отже, нами окреслено основні тенденції реформування вищої професійної освіти Росії, яка намагається узгоджуватися з сучасними світовими стандартами вищої освіти та основними принципами ринкової економіки.

Не зважаючи на певні успіхи реформування, які визначають необхідні умови модернізації сфери вищої освіти, науковці Російської Федерації занепокоєні їхнім поверхневим характером, недостатньо ефективною освітньою політикою в управлінні освітою, недостатньому осмисленні історичного досвіду розвитку освіти Росії.

Науковці (Каптерев С.Е., Бугров Р.В., Квашенніков А.С.) схиляються до думки, що варіант модернізації, який наздоганяє, а саме застосування, наприклад, Болонських принципів, для Росії не може бути необхідним та достатнім рівнем модернізації, необхідно будувати свою систему освіти з урахуванням вітчизняного досвіду модернізаційного прориву минулих років (Каптерев С.Е., 2011, с. 301). На наш погляд, і для України, Болонський процес варто розглядати у контексті модернізації нашої держави, оскільки вона за своєю проблематичністю й цілями виходить за його межі.

Академік Російської Академії Наук В.М.Жураковський вважає, що програма модернізації щодо вищої школи, переважно, передбачає організаційно-економічні заходи (Жураковский В., 2006, с. 5), на кшталт, зміни організаційно-правової форми вищих навчальних закладів як господарських об'єктів, багатоканального фінансування вищих навчальних закладів з урахуванням регіонів та споживачів освітніх послуг та ін. На думку вченого, стратегія розвитку вищої освіти повинна формуватися не тільки виходячи з уявлення про неї як про виробника освітніх послуг — вищу школу варто розглядати як творче середовище, соціокультурна функція якого полягає у продукуванні знань та цінностей, створенні концепцій, теорій, методологій, технологій, інформації.

Російські дослідники О.Г.Антип'єв та Д.Н.Захаров підкреслюють той факт, що сучасна система освіти в Росії під час реформування майже повністю виключає з цього процесу викладача вищої школи, того хто має реалізовувати освітні реформи у житті. Впевненість у своїх силах та самоповага викладача вищого навчального закладу, вважають дослідники, є суттєвими умовами для якісного та ефективного

розвитку російської вищої школи. Реформа вищої освіти тільки тоді буде мати позитивні результати, коли вона буде синхронно взаємодіяти з іншими сферами суспільного життя, які реформуються (Антип'єв А.Г., 2010).

Освітні реформи і модернізація освіти мають не тільки декларуватися, вважає С.О.Сисоева, а й реалізуватися як загальнонаціональне завдання, масштабна акція всієї країни, що відбувається за ефективного співробітництва всього суспільства і держави. Тільки у такому випадку можна досягти нової якості освіти, узгоджується із сучасними запитами кожного громадянина, суспільства і держави (Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: [монографія] За ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоевої, 2013, с. 149).

Отже реформування сфери вищої освіти та її модернізація — це процеси, які обумовлюють один одного. Чим успішніше та ефективніше відбуваються реформи, тим впевненіше ми можемо стверджувати про рівень модернізації сфери освіти. У ході наукового дослідження нами було встановлено, що передумовами успішної модернізації сфери вищої освіти Росії є такі: перехід на ступеневу підготовку фахівців, оптимізація структури, запровадження освітніх програм, що узгоджуються з інноваційними запитами ринкової економіки, адаптація змісту освіти через Державні стандарти до потреб суспільства, максимальне збереження освітньої траєкторії для кожної особистості. Накоплений і систематизований досвід щодо модернізації сфери вищої освіти у Російській Федерації може бути застосований і до розробки основних тенденцій реформування та модернізації сфери вищої освіти України.

Література

1. Аверьянова С.В. Повышение качества профессиональной подготовки преподавателей иностранного языка высшей школы / С.В.Аверьянова // Российский внешне-экономический вестник. — 2012. - № 5. — С. 85–93.
2. Алешина И. Реформирование высшего образования в росии в условиях глобализации / И.Алешина [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.prof.msu.ru/publ/ulan-ude/u17.htm>.
3. Антипьев А.Г. Противоречия в развитии высшего образования в архаичном обществе, А.Г.Антипьев, Д.Н.Захаров // Высшее образование сегодня. — 2010. — № 7. — С. 55–59.
4. Беспарточна О.І. Використання досвіду Російської Федерації при створенні Національної системи кваліфікацій України / О.І.Беспарточна// Педагогічний процес: Теорія і практика. — 2013. — Вип. 2. — С. 5–10.
5. Гретченко А.И. Болонский процесс: интеграция России в европейское и мировое образовательное пространство / А.И.Гретченко, А.А.Гретченко. — М.: КНОРУС, 2009. — 432 с.
6. Губарев В.В. Научный сравнительный анализ содержания образовательных программ отечественных и зарубежных вузов в наукоемных областях науки и техники: монография / В.В.Губарев, Ю.С.Порфирьев, А.П.Суржиков. —Томск: Изд-во Томского политехнического ун-та, 2009. — 494 с.
7. Добрина Ольга Александровна Проблемы и перспективы модернизации российского образования: оценки экспертов / Ольга Александровна Добрина [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://teoriapractica.ru/-3-2013/sociology/dobrina.pdf/>
8. Жураковский В. Модернизация высшего образования: проблемы и пути их решения / В. Жураковский, И.Федоров // Высшее образование в России. — 2006. —№1. — С. 3–14.
9. Каптерев С.Е. Особенности модернизации высшего профессионального образования в РФ в условиях форирования общеевропейского образовательного пространства / С.Е.Каптерев, Р.В.Бугров, А.С.Квашенников // «Вестник Нижегородского университета имени Н.И.Лобачевского». — 2011. — № 3(1). — С. 297–302.
10. Концепция модернизации российского образования на период до 2010 года: Распоряжение Правительства Российской Федерации от 29.12.2001 года № 1756 —

- p/OGD // Межведомственный информационный бюллетень. — 2002. — № 7–8.
11. Марчук А.В. Розвиток ступеневої вищої професійної освіти в Російській Федерації / А.В.Марчук // Педагогічний процес: теорія і практика. — 2012. — Вип. 4. — С. 106–116.
12. Миронов В. Реформа системы образования — палка в двух концах / В.Миронов // Перспективы. Эл.журнал. Режим доступа: http://www/perspektivy.info/rus/nache/reforma_sistemy_obrazovaniya_palka_o_dvuh_konchah.htm.
13. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: [монографія] / За ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоєвої: — К.: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2013. — 460 с.
14. Рябов В.Г. Актуальные вопросы модернизации высшего образования в России, включая двухуровневое образование в высшей школе / В.Г.Рябов // Развитие образовательного процесса на основе современной системы интерактивного обучения в условиях модернизации образования: материалы Междунар.научн.-технич. конф. ААИ «Автомобилестракторостроение в России: приоритеты развития и подготовка кадров» (17 ноября 2010 г.). — М.,2010. — С. 176–179.
15. Сисоєва С.О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С.О.Сисоєва, Н.Г.Батечко. — К.: ВД ЕКМО, 2011. — 344 с.
16. Соколова Ирина Професійна підготовка майбутнього чителя-філолога за двома спеціальностями: [монографія] / За ред. С.О.Сисоєвої. — Маріуполь — Д.:АРТ-ПРЕС, 2008. — 400 с.
17. Стриханов М.Н. Об исследовательских инновационных университетах / М.Н.Стриханов // Исследовательские университеты: материалы российско-американской науч. конф. — М. 2005. — С. 32.
18. Трубецков Д.И. Научно-образовательные институты как новая модель структурной единицы высшей школы / Д.И.Трубецков, Ю.П.Шараевский, Ю.И. Левин [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://spkurdyumov.narod.ru/trubetskovw.htm>.
19. Удальцова М.В. Российская модернизация на пороге постиндустриального развития / М.В.Удальцова // Социальное взаимодействие в транзитивном обществе: сб. науч.тр. — Новосибирск. — 2008. — Вып. 14. — С. 15–21.
20. Университеты, академии, институты Российской Федерации // Российское образование. Федеральный портал. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.edu.ru/>
21. Яковлева Н.И. Модернизация системы профессиональнопедагогической переподготовки кадров: социокультурный подход / Н.И.Яковлева// Инновации в образовании. — 2010. - № 8. — С. 14–31.

Н.Г. Батечко

ДО ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Розглянуто основні тенденції реформування та модернізації сфери вищої освіти Російської Федерації. Простежено динаміку змін у структурі вищої освіти Росії, пов'язаних із впровадженням вимог Болонського процесу. Спрямовано увагу на законотворчий процес вищої освіти Російської Федерації, інновації, пов'язані із структурізацією та оптимізацією мережі вищих навчальних закладів. Проаналізовано суперечності, притаманні російській вищій школі у контексті процесів глобалізації та євроінтеграції. Вказано на аналоги та особливості, що вирізняють процеси модернізації вищої освіти в Росії та Україні.

Ключові слова: Російська Федерація, модернізація, реформування, вища освіта, Болонський процес.

Н. Г. Батечко

К ПРОБЛЕМЕ МОДЕРНИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Рассмотрены основные тенденции реформирования и модернизации сферы высшего образования Российской Федерации. Прослежена динамика изменений в структуре высшей школы России, связанных с внедрением требований Болонского процесса. Обращено внимание на законотворческий процесс высшего образования Российской Федерации, инновации, связанные с структуризацией и оптимизацией сети высших учебных заведений. Проанализированы противоречия, свойственные российской высшей школе в контексте процессов глобализа-

ции и евроинтеграции. Указано на аналоги и отличительные особенности процессов модернизации высшей школы России и Украины.

Ключевые слова: Российская Федерация, модернизация, реформирование, высшее образование, Болонский процесс.

N. Batechko

ABOUT THE PROBLEMS OF HIGHER EDUCATION MODERNIZATION IN THE RUSSIAN FEDERATION

The article describes the main tendencies of reforming and modernization of higher educational sphere in Russian Federation. It was described the dynamics of changes in the structure of higher education in Russia, connected with the implementation of demands of Bologna process. Attention was paid at the legislative process of higher education in Russian Federation, innovations, connected with structuration and optimization of higher educational establishments. Were given the examples of federal special programs, collaborated by the Russian Federation Government with the aim of effective reproduction of scientific and scientific-pedagogical staff and staying the youth in the spheres of science, education and high technologies, saving and succession of generations in science and education. Were analyzed the contradictions which are specific for the Russian higher school in the context of globalization and eurointegration processes. It was proved that modernization of the higher education sphere is a national task, the aim of the whole country that can be achieved as a result of effective collaboration of the whole society and the state. Were indicated the analogues and peculiarities that distinguish processes of higher education modernization of Russia and Ukraine. It was noted that accumulated and systemized experience about modernization of higher education sphere of Russian Federation can be applied to the development of the main tendencies of reforming and modernization of higher education sphere in Ukraine.

Key words: Russian Federation, modernization, reforming, higher education, Bologna process.

Рецензенти:

д.пед.н., професор, Сисоєва С. О.

д.пед.н., професор, Соколова І.В.

Стаття надійшла до редакції 19.09.13